

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล Development of Buddhist Leadership Indicators for Administrators of Nursing Institutes

ประกริต รัชวัตร Pragrit Rachawat^๑

สิน งามประโคน Intha Siriwan^๒

อุทัย สติมัน Uthai Satiman^๓

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ๑) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล ๒) เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล ๓) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ดำเนินการวิจัยโดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สังเคราะห์เป็นองค์ประกอบหลักและตัวบ่งชี้ ตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้โดยผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่า IOC ๐.๗๑- ๑.๐๐ และการสนทนากลุ่ม นำไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพกับผู้บริหารและอาจารย์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ คน ได้ค่าความเชื่อมั่น ๐.๙๖ และเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอน ในวิทยาลัยพยาบาลสังกัด สถาบันพระบรมราชชนก ๕๐๐ คน โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธ ของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล เป็นแบบประเมินค่า ๕ ระดับ จำแนกเนื้อหาตามองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย ตามนิยามเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ความสอดคล้องโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเอมอส (AMOS) และตรวจสอบความสอดคล้องของความกลมกลืนของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบด้วย Chi-Square, CMIN/df., ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (Comparative Fit Index: CFI) ดัชนีวัดความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) , . ดัชนีความกลมกลืนเชิงเปรียบเทียบกับรูปแบบฐาน (Incremental fit index; IFI) , ดัชนีความกลมกลืนประเภทเปรียบเทียบกับรูปแบบอิสระ (Normed fit index; NFI), . ดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้ไขแล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI), ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) และดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือ (Root Mean Square Residual: RMR)

ผลการวิจัย พบว่า

^๑ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย E-mail : pragrit@bcns.ac.th

^๒ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๓ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

๑. องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบหลัก ๙ องค์ประกอบย่อย องค์ประกอบหลักที่ ๑ การครองตน ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย ๓ องค์ประกอบ ได้แก่ หลักไตรสิกขา หลักพรหมวิหารธรรม หลักสัปปุริสธรรม องค์ประกอบหลักที่ ๒ การครองคน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ๓ องค์ประกอบ ได้แก่ หลักกัลยาณมิตรธรรม หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักสาราณียธรรมองค์ประกอบหลักที่ ๓ การครองงาน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ๓ องค์ประกอบย่อย ได้แก่ หลักอริยสัจ ๔ หลักทศพิธราชธรรม หลักอิทธิบาท ๔

๒. การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล ได้สร้างตัวบ่งชี้ทั้งหมด ๔๙ ตัว ประกอบด้วยด้านการครองตน จำนวน ๑๔ ตัว ด้านการครองคน จำนวน ๑๗ ตัว และด้านการครองงาน จำนวน ๑๘ ตัว นำตัวบ่งชี้ที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา และพิจารณาความเหมาะสมของตัวบ่งชี้จากการสนทนากลุ่ม (focus group) ของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างพบว่าตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมในระดับดีมากทุกตัวบ่งชี้

๓. การตรวจสอบความสอดคล้องโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ วิเคราะห์แบบจำลองตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลพบว่าตัวบ่งชี้ แต่ละตัวมีน้ำหนักค่าสัมประสิทธิ์ระหว่าง ๐.๕๖ - ๐.๙๘ และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงพหุยกกำลังสอง (R^2) ระหว่าง ๓๐.๘๐% - ๙๖.๖๐% โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี มีค่า Chi - Square = ๘.๘๐๘ df = ๖.๐ Sig. = ๐.๑๘๕ และ CMIN/df. = ๑.๔๖๘ CFI= ๑.๐๐๐ GFI = ๐.๙๙๖ AGFI= ๐.๙๗๑ RMSEA = ๐.๐๓๑ NFI= ๐.๙๙๙ IFI= ๑.๐๐๐ RMR= ๐.๐๐๒

คำสำคัญ: ตัวบ่งชี้, ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, ผู้บริหาร, สถานศึกษาพยาบาล

Abstract

The research objectives were to study components of Buddhist leadership of administrators in nursing institutes, to develop Buddhist leadership indicators of administrators in nursing institutes and to testify the harmoniousness of structural relation model of Buddhist leadership indicators of administrators in nursing institutes. The mixed research methods were used in the study. The study process started with documentary study, and followed by interview, group discussion, try-out, data collection and data analysis. The IOC value of questionnaire assessed by experts was at 0.71-1.00 and reliability value from try-out with 30 teachers and administrators from non-sample group was at 0.96. The data were collected from 500 samples consisting of teachers and administrators of nursing institutes under Phra Boromratchanok Institute by 5-rating scale questionnaires. The confirmatory factors were analyzed by AMOS program and harmoniousness by Chi-Square, CMIN/df., Comparative Fit Index: CFI, Goodness of Fit

Index: GFI, Incremental fit index; IFI, Normed fit index; NFI), Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI, Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA, and Root Mean Square Residual: RMR.

The results of the study found that:

1. Buddhist leadership indicators of administrators in nursing institutes consist of 3 main factors and 9 minor factors. The first main factor, Self-managing, consists of principles on the Threefold Training, Brahnavihara Dhamma and Sappurisa Dhamma. The second main factor, people managing, consists of principles of Kalyanamitta Dhamma, Sangahavatthu Dhamma and Saraniya Dhamma. The third main factor, task-managing, consists of principles of the Four Noble Truths, Dasabidharaja Dhamma and Iddhipada.

2. The development of Buddhist based leadership indicators of administrators in nursing institutes with 49 indicators consists of 14 indicators in self-managing, 17 indicators in people managing and 18 indicators in task managing. The appropriateness of indicators was at the high level.

3. The test of harmoniousness of structural relation model of Buddhist based leadership indicators of administrators in nursing institutes was relevant to empirical information as follows; The model of Buddhist leadership indicators of administrators in nursing institutes was relevant to empirical information found each indicator to have a coefficient of 0.56 – 0.98 and R^2 at 30.80% - 96.60%. The model had good consistency with evidence-based data with Chi-square = 8.808, df = 6.0, Sig. = 0.185, CMIN/df = 1.468, CFI = 1.000, GFI = 0.996, AGFI = 0.971, RMSEA = 0.031, NFI = 0.999, IFI = 1.000 and RMR = 0.002.

Keywords: Indicator, Buddhist Leadership, Administrators, Nursing Institutes

บทนำ

การศึกษามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมและการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และการสื่อสาร จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ท้นต่อการเปลี่ยนแปลงตามความคาดหวังของสังคม และโลกแห่งการแข่งขัน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๒ (แก้ไขเพิ่มเติม) ฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๕๕๕ ที่ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีจริยธรรมและคุณธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข มีลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๕: ๘๘) การศึกษานั้นเป็นทั้งตัวการพัฒนาและเครื่องมือสำหรับการพัฒนาเมื่อผู้เรียนมีการศึกษาก็จะนำไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตและสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ การนำหลักธรรมทางศาสนาเป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษาให้สมบูรณ์จะทำให้มนุษย์เกิดความฉลาด เกิดปัญญาและนำปัญญาที่เกิดจากการศึกษามาพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ ดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้องดีงาม (จักรแก้ว นามเมือง, ๒๕๕๙)

วิชาชีพพยาบาลเป็นการดูแลสุขภาพประชาชน ตั้งแต่สุขภาพดี จนถึงเจ็บป่วย เพื่อให้ผู้ป่วยมีสุขภาพดีกลับคืนมา (อุดมรัตน์ สวณศิริธรรม, ๒๕๕๓: ๑๕๙) เป็นการดูแลสุขภาพช่วยเหลือ เมื่อเจ็บป่วย การฟื้นฟูสภาพ การป้องกันโรค และการส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งการช่วยเหลือแพทย์ในการรักษาโรค ทั้งนี้โดยอาศัยศาสตร์และศิลป์ทางการพยาบาล เป็นการทำงานกับชีวิตมนุษย์ โดยต้องยึดหลักความเมตตา สงสาร ความเอื้อ

อาทร มีจิตบริการ เอาใจเขามาใส่ใจเรา ดูแลผู้รับบริการดุจญาติมิตร เห็นอกเห็นใจ ในความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ ดังนั้น การจัดการศึกษาพยาบาล นอกจากจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ในสถานการณ์จริง มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ คิวิเคราะห์ และนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงได้แล้วจะต้องหล่อหลอมความมีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตใจที่อ่อนโยน มีความเมตตา กรุณา เสียสละ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดูแลผู้รับบริการด้วยความเอื้ออาทร ให้การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ซึ่งการจัดการศึกษาพยาบาลนั้น ผู้นำองค์กรจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารสถานศึกษา ทั้งในด้านการบริหารคน การบริหารวิชาการในด้านการผลิตและพัฒนาบุคลากร การวิจัยและบริการวิชาการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป ให้มีประสิทธิภาพทันต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล นอกจากมีความรอบรู้ในด้านวิชาการ หลักการบริหาร และมีภาวะผู้นำแล้ว จะต้องเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตและการทำงาน การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารงานจะทำให้สามารถครองตน ครองคน และครองงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำเชิงพุทธจึงเป็นคุณลักษณะที่บ่งชี้ลักษณะของผู้นำที่เป็นผู้ที่ยึดมั่นหรือตั้งมั่นในหลักศีลธรรมอันดีงามของพระพุทธศาสนาซึ่งมีความสำคัญในการบริหารงานในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลจะต้องเป็นตัวอย่างของพยาบาลและครูพยาบาลที่ดี ต้องมีความเมตตา กรุณา มีจิตใจดี มีจิตบริการ มีจิตวิญญาณ ในการช่วยเหลือสามารถจูงใจ กระตุ้นให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ รวมทั้งเป็น

แบบอย่างที่ดีใน การปฏิบัติการพยาบาล การดำเนินชีวิต สร้างความศรัทธา น่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นกับผู้ได้บังคับบัญชาและนักศึกษาพยาบาล หล่อหลอมความเป็นพยาบาลที่มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม ดูแลผู้รับบริการด้วยความเอาใจใส่เอื้ออาทร ดังนั้นในยุคของการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและมีการแข่งขันในสังคมปัจจุบันมากขึ้น ประกอบกับคนมีคุณธรรมจริยธรรมลดลง และมีปัญหาในการฟ้องร้องการปฏิบัติงานของพยาบาลและบุคลากรทางสาธารณสุข ผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล จะต้องพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้เป็นเป็นคนดี มีความสุขบนพื้นฐานของความเป็นคุณธรรมจริยธรรม และเป็นองค์กรคุณธรรม รวมทั้งจะต้องทำหน้าที่ในการผลิตบุคลากรที่มีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้บริการสังคม ผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลจะต้องเข้าใจและตระหนักถึงภาวะผู้นำและแสดงออกถึงภาวะผู้นำเชิงพุทธที่มีคุณธรรมและจริยธรรม ใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน สามารถตัดสินใจและใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาได้เหมาะสมกับสถานการณ์ นำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ และเป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นพยาบาล การนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารงานจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และการบ่งบอกคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธจะเป็นแนวทางปฏิบัติตนของผู้บริหาร และเป็นตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่เหมาะสมของผู้บริหารในการบริหารสถาบันการศึกษาพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจุบันพบว่ายังไม่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันการศึกษาพยาบาลและยังไม่มีตัวบ่งชี้คุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันการศึกษาที่ชัดเจน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะ

ทำการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อเป็นการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการวัดคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล
๒. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล
๓. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed method) ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑) การวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านภาวะผู้นำภาวะผู้นำเชิงพุทธ และการจัดการศึกษาพยาบาล ๕ คน และสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญในด้านภาวะผู้นำภาวะผู้นำเชิงพุทธ และการจัดการศึกษา ๔ คน

๒) การวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยหัวหน้าภาควิชา/หัวหน้างาน อาจารย์ผู้สอน ในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก โดยกลุ่มตัวอย่าง

คำนวณโดยใช้กฎอัตราส่วนระหว่างจำนวน ตัวอย่างกับจำนวนตัวแปรที่สังเกตได้เท่ากับ ๑๐ คน : ๑ ตัวบ่งชี้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, ๒๕๕๕: ๗๑) ซึ่งจำนวนตัวบ่งชี้ เท่ากับ ๔๙ ตัว จึงได้ ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๔๙๐ คน และค่าความ คลาดเคลื่อน ๑๐ เปอร์เซนต์ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๕๔๐ คน และทำการสุ่มตัวอย่าง ผู้บริหาร อาจารย์ พยาบาลในวิทยาลัย สังกัด สถาบันพระบรมราชชนก โดยใช้การสุ่มอย่าง ง่าย (Simple Random Sampling)

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ในการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะ ผู้นำเชิงพุทธ องค์ประกอบหลักองค์ประกอบ ย่อยและคุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงพุทธของ ผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลด้านการครองตน ครองคน ครองงาน

๒) แบบสอบถาม การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะ ผู้นำเชิงพุทธเป็นแบบสอบถามความเหมาะสม ของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหาร สถานศึกษาพยาบาล

๓. การสร้างเครื่องมือวิจัย

๑) ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธ

๒) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ในการสัมภาษณ์ ผู้ ทรงคุณวุฒิ ประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะ ผู้นำเชิงพุทธ และ องค์ ประกอบ หลัก องค์ประกอบย่อยและคุณลักษณะของภาวะผู้นำ เชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันการศึกษาพยาบาล ด้านการครองตน ครองคน ครองงาน

๓) ร่างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของ ผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล จากการศึกษา วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยนำนियามเชิง ปฏิบัติการที่กำหนดขึ้นมากำหนดรายละเอียด เกี่ยวกับประเด็นพฤติกรรมที่ต้องการวัด สร้าง คำถามที่จะพัฒนาเป็นแบบสอบถามและ ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับ พฤติกรรมที่ต้องการวัดโดยจำแนกเนื้อหาตาม องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย นิยาม เชิงปฏิบัติการ มีข้อคำถามตัวบ่งชี้ จำนวน ๔๙ ข้อ เป็นมาตราส่วนประมาณค่าระดับความ เหมาะสมของตัวบ่งชี้ ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

๔) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปให้ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๗ คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้าน การจัดการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับภาวะ ผู้นำเชิงพุทธ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพยาบาล ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) โดยตรวจสอบความสอดคล้อง และ ความเหมาะสม ตลอดจนภาษาที่ใช้ของข้อ คำถามกับนियามเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งขอ ข้อเสนอแนะ เพื่อการปรับปรุงแก้ไข และได้ นำ เครื่องมือที่สร้างขึ้นมากำหนดดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ ๐.๗-๑.๐๐

๕) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไข แล้วไปทดลองใช้ (Tryout) กับผู้บริหารและ อาจารย์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ คน เพื่อหา ค่า ความ เชื่อ มั่น ของ เครื่องมือ (Reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๖ และปรับปรุงแบบสอบถาม

๖) นำตัวบ่งชี้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๙ ท่าน พิจารณาความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ โดย การสนทนากลุ่ม (focus group) ผลการ พิจารณาความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ พบว่า ตัว บ่งชี้ทั้งหมด ๔๙ ตัว มีความเหมาะสมทุกตัว

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยส่ง แบบสอบถามและเอกสารรับรองจริยธรรมการ

วิจัยในมนุษย์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการวิทยาลัย หัวหน้าภาค/หัวหน้างาน อาจารย์ในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน ๕๐๐ ชุด

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ

๒) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) การแจกแจงความถี่ของข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

๓) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis หรือ CFA) และวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (System Equation Model : SEM) ตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Model Fit) และทำการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Assessment of Model Fit) โดยดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ประกอบด้วย ค่า Chi-Square, CMIN/df., CFI, GFI, IFI, NFI, AGFI, RMSEA และ RMR โดยเกณฑ์ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลประมวลผลข้อมูลจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ (AMOS)

สรุปผลการวิจัย

๑. การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันการศึกษาพยาบาล

จากการศึกษาเอกสาร จากตำรา หนังสือ เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี ตัวบ่งชี้ การพัฒนาตัว

บ่งชี้ ภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำเชิงพุทธและองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ ท่าน เพื่อนำแนวคิดที่ได้มาสังเคราะห์ สรุปเป็นองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลได้องค์ประกอบหลักภาวะผู้นำเชิงพุทธ ประกอบด้วยหลักการครองตน ครองคน และครองงาน

องค์ประกอบย่อยด้านการครองตน ประกอบด้วย ๑) หลักไตรสิกขา ๒) หลักพรหมวิหารธรรม ๓) หลักสัปปริสธรรม

องค์ประกอบย่อยด้านการครองงาน ประกอบด้วย ๑) หลักสาราณียธรรม ๒) หลักกัลยาณมิตรธรรม ๓) หลักสังคหัตถุธรรม

องค์ประกอบย่อยด้าน การครองงาน ประกอบด้วย ๑) หลักอริยสัจ ๔ ๒) หลักทศพิธราชธรรม ๓) หลักอริยาทธรรม

๒. การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันการศึกษาพยาบาล ได้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธทั้งหมด ๔๙ ตัว ดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ ๑ การครองตน

องค์ประกอบย่อย ๑) หลักไตรสิกขา ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ๓ ตัวบ่งชี้ ๒) หลักพรหมวิหารธรรม ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ๔ ตัวบ่งชี้ ๓) หลักสัปปริสธรรม ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ๗ ตัวบ่งชี้

องค์ประกอบหลักที่ ๒ การครองคน

องค์ประกอบย่อย ๑) หลักสาราณียธรรม ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ๘ ตัวบ่งชี้ ๒) หลักกัลยาณมิตรธรรม ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ๖ ตัวบ่งชี้ ๓) หลักสังคหัตถุธรรม ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ๖ ตัวบ่งชี้

องค์ประกอบหลักที่ ๓ การครองงาน

องค์ประกอบย่อย ๑) หลักอริยสัจ ๔ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ๓ ตัวบ่งชี้ ๒) หลักทศพิธราชธรรม ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ๑๐ ตัว

บ่งชี้ ๓) หลักอภิปาธธรรม ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ๔ ตัวบ่งชี้

๓. การตรวจสอบความสอดคล้องความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

๑) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลแบบจำลองตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบหลายปัจจัยแฝงสรุปเป็นรายด้านได้ดังนี้

(๑) องค์ประกอบหลักด้านการครองตน

ผลการวิเคราะห์โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี โดยมีค่า Chi - Square เท่ากับ ๒๘.๖๐๐ df เท่ากับ ๒๕.๐ Sig. เท่ากับ ๐.๒๘๑ และ CMIN/df. . เท่ากับ ๑.๑๔๔ และมีความสอดคล้องและค่าสถิติโดยมีค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (CFI) เท่ากับ ๑.๐๐๐ ดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ ๐.๙๙๒, ดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้ไขแล้ว (AGFI) เท่ากับ ๐.๙๖๗, ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ ๐.๐๑๗, ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน หรือ รากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (RMR) เท่ากับ ๐.๐๐๕ ดัชนีความกลมกลืนประเภทเปรียบเทียบกับรูปแบบอิสระ (NFI) เท่ากับ ๐.๙๙๖ และดัชนีความกลมกลืนเชิงเปรียบเทียบกับรูปแบบฐาน (IFI) เท่ากับ ๑.๐๐๐ ซึ่งดัชนีเหล่านี้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทั้ง ๗ ดัชนี

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบหลายปัจจัยแฝงแบบจำลองตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลใน องค์ประกอบหลักด้านการครองตน ที่ระดับ

นัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๐๑ ประกอบด้วย ๓ ตัวแปรแฝง ได้แก่ หลักไตรสิกขา หลักพรหมวิหารธรรม และ หลักสัปปุริสธรรม มีน้ำหนักค่าสัมประสิทธิ์ระหว่าง ๐.๗๔ - ๐.๙๘ มากกว่า ๐.๔๐ และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงพหุคูณกำลังสอง (R^2) ระหว่าง ๕๕.๓๐% - ๙๖.๖๐%

(๒) องค์ประกอบหลักด้านการครองคน

ผลการวิเคราะห์ตัวแปรในแบบจำลององค์ประกอบหลักด้านการครองคน จึงนำมาตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลโดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยทำการวิเคราะห์แบบหลายปัจจัยแฝง (Multi Factor CFA Model) ผลการวิเคราะห์พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี โดยมีค่า Chi - Square . เท่ากับ ๕๗.๗๒๖ df . เท่ากับ ๔๓.๐ Sig. = ๐.๐๖๖ และ CMIN/df. เท่ากับ ๑.๓๔๒ และมีความสอดคล้องและค่าสถิติโดยมีค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (CFI) เท่ากับ ๐.๙๙๘, ดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ ๐.๙๘๗ ดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้ไขแล้ว (AGFI) เท่ากับ ๐.๙๕๒, ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ ๐.๐๒๖, ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน หรือ รากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (RMR) เท่ากับ ๐.๐๐๖, ดัชนีความกลมกลืนประเภทเปรียบเทียบกับรูปแบบอิสระ (NFI) เท่ากับ ๐.๙๙๔ และดัชนีความกลมกลืนเชิงเปรียบเทียบกับรูปแบบฐาน (IFI) เท่ากับ ๐.๙๙๘ ซึ่งดัชนีเหล่านี้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทั้ง ๗ ดัชนี

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบหลายปัจจัยแฝงแบบจำลององค์ประกอบหลักด้านการครองคน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๐๑ ประกอบด้วย ๓ ตัวแปรแฝง

ประกอบด้วย หลักสาราณียธรรม หลักกัลยาณมิตตรธรรม และหลักสังคหวัตถุ ๔ มีน้ำหนักค่าสัมประสิทธิ์ระหว่าง ๐.๕๘ - ๐.๙๕ มากกว่า ๐.๔๐ และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงพหุยกกำลังสอง (R^2) ระหว่าง ๓๓.๗๐% - ๘๔.๔๐%

(๓) องค์ประกอบหลักการครองงาน

จากการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลโดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน แบบหลายปัจจัยแฝง (Multi Factor CFA Model) ผลการวิเคราะห์พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี โดยมีค่า Chi - Square = ๖๗.๒๗๙ df = ๕๒.๐ Sig. = ๐.๐๗๕ และ CMIN/df. = ๑.๒๙๔ และมีความสอดคล้องและค่าสถิติโดยมีค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (CFI) เท่ากับ ๐.๙๙๙, ดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ ๐.๙๘๕, ดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้ไขแล้ว (AGFI) เท่ากับ ๐.๙๕๒, ดัชนีราก

ที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ ๐.๐๒๔, ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน หรือ รากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (RMR) เท่ากับ ๐.๐๐๖, ดัชนีความกลมกลืนประเภทเปรียบเทียบกับรูปแบบอิสระ (NFI) เท่ากับ ๐.๙๙๔ และดัชนีความกลมกลืนเชิงเปรียบเทียบกับรูปแบบฐาน (IFI) เท่ากับ ๐.๙๙๙ ซึ่งดัชนีเหล่านี้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทั้ง ๗ ดัชนี

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบหลายปัจจัยแฝงแบบจำลององค์ประกอบหลักการครองงาน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๐๑ ประกอบด้วย ๓ ตัวแปรแฝง หลักอิทธิบาท ๔ หลักอริยสัจ ๔ และหลักทศพิธราชธรรม มีน้ำหนักค่าสัมประสิทธิ์ระหว่าง ๐.๕๖ - ๐.๙๘ มากกว่า ๐.๔๐ และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงพหุยกกำลังสอง (R^2) ระหว่าง ๓๐.๘๐% - ๙๑.๔๐%

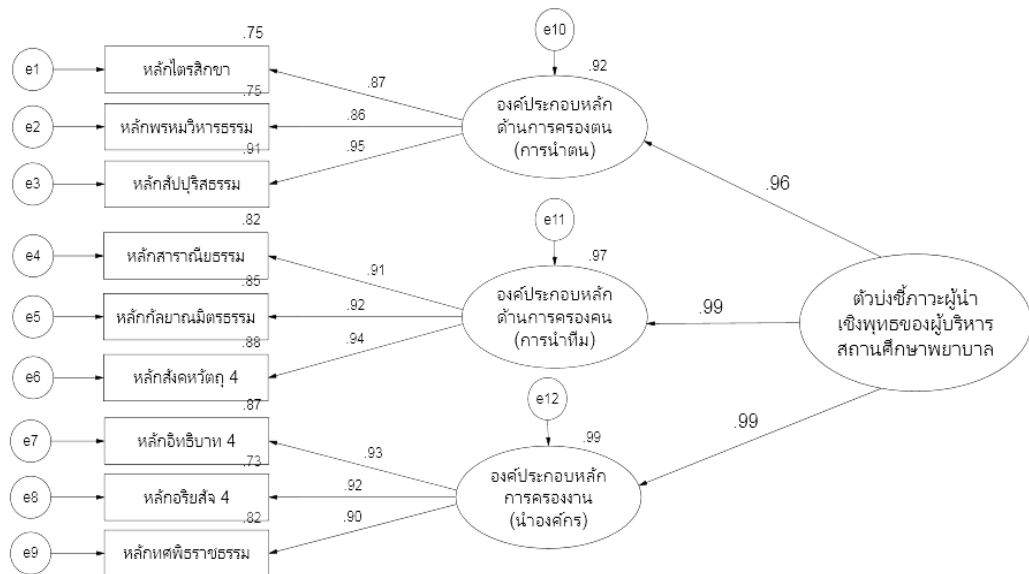
ตารางการตรวจสอบค่าสถิติตัวแปรแบบจำลองตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา พยาบาล

ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของ ผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล	ค่าพิสัย	$\bar{X}$	S.D.	C.V.	ค่า แปรปรวน	ค่าความ เบ้	ค่าความ โด่ง
หลักไตรสิกขา	๒.๐๐	๔.๖๓	๐.๕๓	๑๑.๔๑%	๐.๒๘	-๑.๓๐	๐.๖๙
หลักพรหมวิหารธรรม	๒.๕๐	๔.๕๘	๐.๖๐	๑๓.๑๔%	๐.๓๖	-๑.๖๒	๒.๑๗
หลักสัพปรีชาธรรม	๒.๑๔	๔.๕๐	๐.๕๘	๑๒.๗๘%	๐.๓๓	-๑.๒๖	๐.๗๘
หลักสาราณียธรรม	๒.๑๗	๔.๕๗	๐.๕๘	๑๒.๗๒%	๐.๓๔	-๑.๔๒	๑.๓๐
หลักกัลยาณมิตรธรรม	๒.๐๐	๔.๕๖	๐.๕๑	๑๑.๐๗%	๐.๒๖	-๑.๓๐	๑.๒๙
หลักสังคหวัตถุ ๔	๒.๒๕	๔.๕๗	๐.๕๓	๑๑.๖๘%	๐.๒๙	-๑.๒๗	๑.๐๙
หลักอิทธิบาท ๔	๒.๐๐	๔.๕๗	๐.๕๖	๑๒.๓๑%	๐.๓๒	-๑.๔๒	๑.๓๔
หลักอริยสัจ ๔	๒.๒๕	๔.๔๗	๐.๖๒	๑๓.๘๔%	๐.๓๘	-๑.๐๗	๐.๓๖
หลักทศพิธราชธรรม	๒.๓๐	๔.๖๑	๐.๕๔	๑๑.๗๘%	๐.๒๙	-๑.๗๑	๒.๕๑

ผลการวิเคราะห์การตรวจสอบค่าสถิติตัวแปรแบบจำลองตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล ประกอบด้วย องค์ประกอบหลักด้านการครองตนเอง องค์ประกอบหลักด้านการครองคน องค์ประกอบหลักการครองงาน พบว่า มีค่าพิสัยระหว่าง ๒.๐๐ - ๒.๕๐ ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๔๗ - ๔.๖๓ โดยมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ระหว่าง ๐.๕๑ - ๐.๖๒ และมีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายอยู่ระหว่าง ๑๑.๔๑% - ๑๓.๘๔% ต่ำกว่า ๒๐.๐% จึงกล่าวได้ว่าตัวบ่งชี้ทุกตัวมีค่าเฉลี่ย และมีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกตัวบ่งชี้ แสดงให้เห็นว่าข้อมูลมีการกระจายอยู่ใกล้กับค่าเฉลี่ย เนื่องจากค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานดังกล่าวมีค่าไม่เกิน ๓๐% ของค่าเฉลี่ย และ มีค่าความแปรปรวน (Variance) หรือค่ากำลังสองของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อวัดการกระจายของข้อมูลอยู่ระหว่าง ๐.๒๘ - ๐.๓๘ เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Skewness) หรือความไม่สมมาตรของ

การแจกแจงในภาพรวม พบว่า ตัวแปรมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) แสดงว่าข้อมูลของตัวแปรทั้งหมดมีค่าคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ย โดยมีค่าความเบ้อยู่ระหว่าง (-๑.๗๑) ถึง (-๑.๐๗) เมื่อพิจารณาค่าความโด่ง (Kurtosis) ระหว่าง ๐.๓๖ ถึง ๒.๕๑ จึงถือว่าตัวแปรมีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรมีความเที่ยงความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์นำเข้าโมเดลแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลได้

๒) การวิเคราะห์แบบจำลองตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล
ในส่วนนี้วิเคราะห์แบบจำลองตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล ทำการปรับโมเดลให้มีความสมบูรณ์เพื่อให้ค่าสถิติเป็นที่ยอมรับโดยวิธีเชื่อมตัวแปร Modification Indices และสรุปผลดังแสดงในภาพและตาราง

Chi-square=8.808 df= 6 Sig.= .185 CMIN/df. = 1.468 n. 500
CFI=1.000 NFI=.999 GFI=.996 AGFI=.971 IFI=1.000
RMSEA=.031 RMR=.002

ภาพแบบจำลองตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล

ตารางค่าสถิติประเมินความกลมกลืนของแบบจำลองตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล

ดัชนี	เกณฑ์วัด	ผลลัพธ์
Chi -Square	$p. > 0.05$	๘.๘๐๘
CMIN/df.	< ๕.๐	๑.๔๖๘
GFI	≥ 0.๙๐	๐.๙๙๖
AGFI	≥ 0.๙๐	๐.๙๗๑
NFI	≥ 0.๙๐	๐.๙๙๙
IFI	≥ 0.๙๐	๑.๐๐๐
CFI	≥ 0.๙๐	๑.๐๐๐
RMR	< 0.๐๕	๐.๐๐๒
RMSEA	< 0.๐๕	๐.๐๓๑

ผลวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้างแบบจำลองตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

จากผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีทั้ง ๗ ตัว มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นว่าแบบจำลองตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธ

ของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ตามเงื่อนไขในระดับการยอมรับทางสถิติ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักด้านการครองตน (การนำตน) องค์ประกอบหลักด้านการครองคน องค์ประกอบหลักการครองงานนั้นมีความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์การกำหนดค่าซึ่งแสดงว่าโมเดลในการวัดนี้มีความเที่ยงตรง (Validity) หรือ OK Fit Confirm

ตารางผลวิเคราะห์ค่าสถิติแบบจำลองตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของ ผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล	λ	SE.	t-value	R ^๒
องค์ประกอบหลักด้านการครองตน				
หลักไตรสิกขา	๐.๙๖	๐.๐๓	๓๑.๙๔**	๙๒.๐๐%
หลักพรหมวิหารธรรม	๐.๘๗	๐.๐๓	๓๑.๘๓**	๗๕.๐๐%
หลักสัปปริสธรรม (ค่าคงที่พารามิเตอร์)	๐.๘๖	๐.๐๓	๓๑.๐๒**	๗๔.๖๐%
	๐.๙๖	-	-	๙๑.๒๐%
องค์ประกอบหลักด้านการครองคน				
หลักสาราณียธรรม	๐.๙๙	๐.๐๓	๓๗.๑๘**	๙๗.๐๐%
หลักกัลยาณมิตรธรรม	๐.๙๑	๐.๐๓	๓๕.๗๐**	๘๒.๕๐%
หลักสังคหวัตถุ ๔ (ค่าคงที่พารามิเตอร์)	๐.๙๒	๐.๐๒	๓๘.๒๘**	๘๕.๓๐%
	๐.๙๔	-	-	๘๗.๙๐%
องค์ประกอบหลักการครองงาน				
หลักอิทธิบาท ๔	๐.๙๙	-	-	๙๙.๐๐%
หลักอริยสัจ ๔	๐.๙๓	๐.๐๓	๓๔.๒๘**	๘๗.๓๐%
หลักทศพิธราชธรรม (ค่าคงที่พารามิเตอร์)	๐.๙๒	๐.๐๔	๒๘.๓๕**	๗๒.๗๐%
	๐.๙๑	-	-	๘๑.๘๐%

** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๐๑

แสดงผลวิเคราะห์ค่าสถิติแบบจำลองตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล น้ำหนักค่าสัมประสิทธิ์ระหว่าง ๐.๘๖ - ๐.๙๖ มากกว่า ๐.๔๐ และมีความสัมพันธ์เชิงพหุคูณกำลังสอง (R^๒) ระหว่าง ๗๒.๗๐% - ๙๑.๒๐% โดยองค์ประกอบหลักการครองงาน มีความสัมพันธ์เชิงพหุคูณกำลังสอง สูงสุด ๐.๙๙ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ร้อยละ ๙๙.๐๐% รองลงมา ด้าน

องค์ประกอบหลักด้านการครองคน (การนำทีม) มีความสัมพันธ์เชิงพหุคูณกำลังสอง สูงสุด ๐.๙๙ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ร้อยละ ๙๗.๐๐% และด้านองค์ประกอบหลักด้านการครองตน มีความสัมพันธ์เชิงพหุคูณกำลังสอง สูงสุด ๐.๙๖ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ร้อยละ ๙๒.๐๐% ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล ประกอบด้วย ๔๙ ตัวบ่งชี้ จาก ๓ องค์ประกอบหลักได้แก่ การครองตน การครองคน และการครองงาน และ ๙ องค์ประกอบย่อย หลักการครองตน ประกอบด้วย ๑) หลักไตรสิกขา ๒) หลักพรหมวิหารธรรม ๓) หลักสัปปริสธรรม หลักการครองคน ประกอบด้วย ๔) หลักสาราณียธรรม ๕) หลักกัลยาณมิตรธรรม ๖) หลักสังคหัตถธรรม และหลักการครองงาน ประกอบด้วย ๗) หลักอริยสัจ ๔ ๘) หลักทศพิธราชธรรม และ ๙) หลักอธิบาทธรรม ซึ่งตัวบ่งชี้ทุกตัวมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด แสดงว่า ตัวบ่งชี้ทุกตัวสามารถนำมาวัดคุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงพุทธได้ และจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) พบว่า ตัวแปรแบบจำลองตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล องค์ประกอบหลักด้านการครองตน ครองคน และครองงาน มีความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ดี แสดงว่าโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลที่พัฒนาขึ้นกับหลักฐานเชิงประจักษ์มีความกลมกลืนและสอดคล้องกัน จึงสามารถสรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้นสามารถนำมาวัดคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันการศึกษาได้ กล่าวคือ

องค์ประกอบหลักด้านการครองตน ประกอบด้วยหลัก ไตรสิกขา หลักพรหมวิหารธรรม และหลักสัปปริสธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ควรนำมาเป็นแนวปฏิบัติในการครองตน 1)หลักไตรสิกขา ประกอบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ในการครองตนเองในการดำเนินชีวิตประจำวัน และการทำงาน ต้องมีศีล คือ การดำเนินชีวิตที่งดงาม

ทั้งกาย วาจา ปรกอบการงานที่สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีสติ มีจิตใจ ที่มั่นคง แน่วแน มีความสุขุมรอบคอบ และมีปัญญา พิจารณาเท่าทัน สอดคล้องกับงานวิจัยของธัมมัญญิตตา อยู่เจริญ และศจีมาศ ณ วิเชียร (๒๕๕๘:๓๐) ที่ผลการวิจัยพบว่า ผู้บังคับบัญชาใช้ภาวะผู้นำเชิงพุทธ ด้วยการใชหลักไตรสิกขาและพรหมวิหารธรรมจะส่งผลต่อพฤติกรรมองค์การเชิงบวกที่มีต่อตนเอง (ผู้บังคับบัญชา) ได้แก่ จิตใจสงบ และเป็นแบบอย่างที่ดี และส่งผลต่อผู้ใต้บังคับบัญชา คือจะทำงานด้วยความเต็มใจ ศรัทธา ในตัวผู้นำ ประกอบกับวิชาชีพพยาบาล เป็นวิชาชีพที่ทำงานกับมนุษย์ ต้องทำงานด้วยความมีสติ รอบคอบ คิดวิเคราะห์ปัญหาของผู้ป่วย เพื่อวางแผนในการแก้ปัญหาที่ถูกต้องและเหมาะสม ผู้บริหารจึงต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงาน ๒) หลักพรหมวิหารธรรม ผู้บริหารต้องมีความเมตตาต่อตนเองและผู้ใต้บังคับบัญชา มีความปรารถนาดี เอื้ออาทร ห่วงใย ให้การช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาให้พ้นจากความทุกข์ หรือความเดือดร้อน ยินดีกับผู้ร่วมงาน/ผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อประสบความสำเร็จในการทำงาน และมีความยุติธรรม วางใจเป็นกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสมพร สุริโย (๒๕๕๓:๙) ที่ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารที่ปฏิบัติตามหลักธรรมครองตน ได้แก่ หลักพรหมวิหารและสัปปริสธรรมจะมีพฤติกรรมมุ่งการเปลี่ยนแปลงตนเองและผู้อื่นในเชิงบวก สามารถยกระดับ ความประพฤติของผู้ตามให้สูงขึ้น และสร้างจิตสำนึกของผู้ตามให้ตื่นตัวและให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อนองค์การไปสู่เป้าหมาย ที่ตั้งไว้ได้อย่างมีคุณภาพ และสามารถใชหลักธรรมเป็นเครื่องมือให้เกิดพลังใจผู้ตามให้อยากทำงาน อย่างเต็มที่ และวิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ให้การดูแลผู้ป่วย พยาบาลจะต้องให้การดูแลผู้รับบริการ

ด้วยความเมตตา เอื้ออาทร เอาใจใส่ ให้การดูแล ให้ผู้รับบริการพ้นจากความทุกข์ ทรมาน จากการเจ็บป่วย และดูแลผู้รับบริการด้วยความเสมอภาค ไม่เลือก การนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาใช้จึงมีความสำคัญยิ่ง เมตตาธรรมเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับวิชาชีพพยาบาล พยาบาลจะเป็นคนที่ต้องให้ความเอาใจใส่ ประรณาดิ ห่วงใยและเอื้ออาทรต่อผู้ป่วยทั้งกาย วาจา ใจ จิตใจที่เมตตาย่อมทำให้บุคคลนั้นเข้าใจถึงความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ รู้จักช่วยเหลือและอภัยผู้อื่น พยาบาลจะต้องมีความกรุณา จะช่วยให้ผู้ป่วยพ้นทุกข์ พ้นความทรมานจากความเจ็บป่วยทั้งทางกายและใจ พยาบาลจะมีมุทิตา แสดงความยินดีและส่งเสริมผู้ป่วยให้ได้รับการรักษาขั้นต่อไปด้วยความจริงใจ และความมีอุเบกขา เมื่อช่วยเหลือผู้ป่วยแล้วผู้ป่วยอาการไม่ดีขึ้นก็ยอมรับและศึกษาค้นคว้าหาวิธีอื่นในการช่วยเหลือต่อไป ดังนั้นผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการมีเมตตา กรุณา และการมีความยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติขึ้นชมยินดีกับความสำเร็จของผู้อื่น ยินดีกับผู้ป่วยเมื่อหายจากการเจ็บป่วย เป็นต้น (ยุพา เทิดอุดมธรรม, ๒๕๔๗:๓๐)

๓) หลักสปปุริสธรรมในการบริหารตน ซึ่งเป็นหลักธรรมของคนที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย ๑) ัมมมัญญตา (รู้หลักและรู้จักเหตุ) ๒) อตถัญญตา (รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล) ๓) อตตัญญตา (รู้จักตน) ๔) มัตตัญญตา (รู้จักประมาณ) ๕) กาลัญญตา (รู้จักกาล) ๖) ปริสัญญุตตา (รู้จักชุมชน) ปุคคลัญญตา (รู้จักบุคคล) (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, ๒๕๕๗ :๖๑) เป็นการรู้จักตนเอง ผู้อื่น และบริบทรอบๆ ทำให้สามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้ สอดคล้องกับการศึกษาของการศึกษาของพระมหาสมพร สุริโย(๒๕๕๓:๔) ที่ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมผู้นำเชิงพุทธมีอิทธิพลสูงต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยในด้านการครองตน ผู้บริหารที่ปฏิบัติตนตาม

หลักธรรมครองตน ได้แก่ หลักพรหมวิหาร และหลักสปปุริสธรรมจะมีพฤติกรรมมุ่งการเปลี่ยนแปลงตนเองและผู้อื่นในเชิงบวก สามารถยกระดับ ความประพฤติของผู้ตามให้สูงขึ้น และสร้างจิตสำนึกของผู้ตามให้ตื่นตัวและให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อนองค์การไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีคุณภาพ และสามารถใช้หลักธรรมเป็นเครื่องมือให้เกิดพลังใจผู้ตามให้อยากทำงาน อย่างเต็มที่ โดยหลักสปปุริสธรรม ๗ ประกอบด้วย ปฏิบัติการภายนอกคือ ๑) เป็นคนมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ๒) นำผลงานมาพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ๓) พัฒนาศักยภาพตนเองอยู่เสมอ ๔) ไม่เสี่ยงโดยที่ตนไม่พร้อม ๕) ตรงต่อเวลาและบริหารเวลาได้อย่างเหมาะสม ๖) ทำตนให้เป็นที่ยอมรับของชุมชน ๗) รู้จักอุปนิสัย ๘) รู้จักความสามารถของครูเป็นรายบุคคลเป็นอย่างดี และปฏิบัติการภายใน ได้แก่ ๑) มีศรัทธาต่อตนเองและวิชาชีพ ๒) ยึดหลักศีลธรรมจริยธรรม ระเบียบ และกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องเสมอ ๓) มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่เสมอ (มีโอตตปปะ) ๔) รับรู้ข่าวสารและทันต่อสถานการณ์เสมอ ๕) มีความริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่เสมอ ๖) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังตนหรือมีสติเสมอ ๗) มีความฉลาดรอบรู้และทันเหตุการณ์

องค์ประกอบหลักด้านการครองคน ประกอบด้วย หลักกัลยาณมิตรธรรม สารณียธรรม และสังคหัตถุธรรม ผู้นำจะต้องใช้ ๑) หลักสารณียธรรมในการครองคน ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในการบริหารงานของผู้นำจะต้องคำนึงถึงผู้ร่วมทีมในการทำงานเป็นสำคัญ จึงจะจูงใจให้ผู้ร่วมงานร่วมกันทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ผู้นำจะต้องมีความเมตตา ช่วยเหลือ แนะนำชี้แจงสิ่งที่เกี่ยวข้องประโยชน์ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการ

ทำงาน มีความสุจริต ตั้งมั่นในความถูกต้อง และ ๒) หลักกัลยาณมิตรธรรม เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงความเป็นมิตรแท้ ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีกิริยาที่อบอุ่น เป็นมิตร ยิ้มแย้ม แจ่มใส น้าเคาเรพ น้าถือ มีความรอบรู้ สามารถสอน แนะนำ ตอบข้อซักถามของผู้ใต้บังคับบัญชาได้ มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ มั่นคงในความดี ๓) หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกันช่วยให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ผู้บริหารจะต้องมีใจจิตอาสา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พุดจาสุภาพ ไพเราะ ทำตัวเป็นประโยชน์ และวางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสมพร สิริโย (๒๕๕๓:๙) ที่ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมผู้นำเชิงพุทธมีการครองคนเป็นพฤติกรรมมุ่งสัมพันธ์กับคน โดยผู้บริหารจะพยายามและรักษาความสัมพันธ์กับผู้ตามด้วยการให้โอกาสในการติดต่อได้สะดวกและให้การสนับสนุนแก่ผู้ตามในทุกๆ ด้าน ซึ่งเป็นวิธีครองใจคนหรือเป็นวิธีการจูงใจ คนให้ทำงานด้วยความเต็มใจ และเต็มความรู้ความสามารถอันจะนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพตามเป้าหมาย

องค์ประกอบหลักด้านการครองงาน ประกอบด้วย หลักทศพิธราชธรรม หลักอริยสัจสี่ หลักอิทธิบาทธรรม ๑) หลักทศพิธราชธรรมเป็นธรรมะของผู้ปกครององค์กร เพื่อให้คนในองค์กรมีความสุข ผู้นำจะต้องมีการดำเนินชีวิตที่สุจริต มีความซื่อสัตย์ โอบอ้อมอารี สละความสุข เพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความเป็นธรรม ไม่ลำเอียง มีความเพียร อดทนต่องานที่ยากลำบาก ๒) หลักอิทธิบาทธรรม เป็นธรรมที่ช่วยให้งานประสบความสำเร็จ ผู้บริหารจะต้องเอาใจใส่และเพียรพยายามในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสมพร สิริโย (๒๕๕๓:๙) ที่ผลการวิจัยพบว่า ใช้หลักธรรมอิทธิบาทเป็นตัวกำหนด

พฤติกรรมของผู้นำในการครองงานซึ่งหลักธรรมที่มุ่งสู่ความสำเร็จของงาน ผู้นำจะเอาใจใส่งาน กำหนดเป้าหมายของงานและความคาดหวัง ต่อผู้ตามไว้สูงและเน้นการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา กล่าวคือ การครองงานจะมีความคาดหวังที่สูง ผู้บริหารจึงมีพฤติกรรมยึดตัวงานและคนเป็นศูนย์กลาง ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิผลของงาน ประกอบกับวิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ทำงานกับผู้ป่วยที่มีความทุกข์เป็นจำนวนมากต้องใช้ความรู้ ความสามารถ และสละเวลาในการทำงานในการขึ้นเวรมาดูแลผู้ป่วยเพื่อให้หายจากการเจ็บป่วยที่อาจต้องใช้ระยะเวลานาน และอาจารย์พยาบาล ผู้นำทางการพยาบาลก็ต้องนิเทศนักศึกษาในการดูแลผู้ป่วยเช่นเดียวกัน ซึ่งต้องใช้ความวิริยะอุตสาหะในการทำงานให้บรรลุความสำเร็จเป็นตัวอย่างที่ดีกับนักศึกษา ๓) หลักอริยสัจ ๔ เป็นหลักความจริงอันประเสริฐ ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่สามารถ วิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาต่างๆ และต้องมีวิสัยทัศน์ในการแก้ไขปัญหาให้ตรงกับสาเหตุ ให้ปัญหาต่างๆ หมดไป วิชาชีพการพยาบาลเป็นการปฏิบัติงานในการวิเคราะห์ปัญหาของผู้ป่วยโดยใช้กระบวนการพยาบาลในการวินิจฉัยปัญหาหาสาเหตุของปัญหาวางแผนและปฏิบัติการพยาบาลเพื่อแก้ไขปัญหาให้หมดไป การใช้หลักอริยสัจ ๔ จึงเป็นแนวทางในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) วิทยาลัยพยาบาล /หน่วยงานต่างๆ ควรมีการกำหนดนโยบาย แผนงาน ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของบุคลากร โดยเฉพาะผู้บริหารและนำตัวบ่งชี้

ภาวะผู้นำเชิงพุทธไปประเมินคุณลักษณะ
ของภาวะผู้นำเชิงพุทธในผู้บริหาร

๒) นำตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธไปใช้ในการ
กำหนดคุณลักษณะของผู้บริหาร หรือในการ
ก้าวเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหาร

๓) วิทยาลัยพยาบาล /หน่วยงาน
กำหนดแนวปฏิบัติในการพัฒนาภาวะผู้นำ
เชิงพุทธ และประกาศเกียรติคุณผู้มี
คุณธรรมจริยธรรม

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) กำหนดนโยบายการพัฒนา
บุคลากรให้มีภาวะผู้นำเชิงพุทธ โดยเริ่มจาก
การปรับทัศนคติในการนำหลักธรรมไปใช้ใน
การทำงานดำเนินชีวิต เช่น อบรมเข้าค่าย
ปฏิบัติธรรม เป็นต้น

๒) วิทยาลัยพยาบาลนำผลการวิจัย
ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธไปพัฒนาบุคลากร
ให้มีคุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงพุทธ
โดยเฉพาะผู้บริหาร

๓. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

๑) ควรศึกษาวิจัยกลยุทธ์/รูปแบบในการ
พัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธ

๒) ควรศึกษาวิจัยการสร้างทักษะภาวะ
ผู้นำเชิงพุทธตามหลักพุทธธรรมต่างๆ

๓) ควรศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการ
พัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ

๔) พัฒนาตัวบ่งชี้ให้สามารถวัดได้
ครอบคลุมมากขึ้น

บรรณานุกรม

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (๒๕๕๕). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- จักรแก้ว นามเมือง. (๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๙). **พระพุทธศาสนากับการศึกษาที่สมบูรณ์**. แหล่งที่มา: www.gotoknow.org
- อุดมรัตน์ สวางศิริธรรม. (๒๕๕๓). **การพัฒนาวิชาการพยาบาล (Professional Nursing development)**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ช้างเผือก.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (๒๕๕๕). **การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน. วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม – มิถุนายน : ๗๑.
- ธัมมภูริธิตา อยู่เจริญ และศศิมาศ ณ วิเชียร. (๒๕๕๘). **ศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธกับพฤติกรรมองค์การเชิงบวกที่เป็นผลมาจากการใช้ภาวะผู้นำเชิงพุทธ. วารสารวิชาการ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**. ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๒ ธันวาคม : ๓๐.
- พระมหาสมพร สุริโย. (๒๕๕๓). **รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาการศึกษา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย**.
- ยุภา เทอดอุดมธรรม. (๒๕๕๗). **การศึกษาหลักพุทธธรรมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการพยาบาลตาม บทบาทเชิงวิชาชีพ : ศึกษากรณีพยาบาลวิชาชีพสังกัดกระทรวงสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.
- กางเพ็ง และพระมหาสมัย ผาสุโก. (๒๕๕๗). **ภาวะผู้นำเชิงพุทธ (Buddhist Leadership)**. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.